

PRIRUČNIK O PRAVEDNOM OPOREZIVANJU

Priručnik za
predavače/edukatore
s planovima lekcija

PRIRUČNIK O PRAVEDNOM OPOREZIVANJU

Priručnik za
predavače/edukatore
s planovima lekcija

Ova publikacija izrađena je uz sufinanciranje Europske unije. Za njezin sadržaj odgovorna je isključivo Platforma za međunarodnu građansku solidarnost Hrvatske i ona ne predstavlja nužno stavove Europske unije.

Sadržaj

Uvod	4
Stranice za predavače/edukatore	5
Rječnik	7
Podaci o zemlji: Hrvatska	9
AKTIVNOSTI	13
AKTIVNOST 1: NABACIVANJE POREZOM	14
AKTIVNOST 2: SVE O POREZIMA	15
AKTIVNOST 3: DEBATA U HODU	16
AKTIVNOST 4: ULOGA POREZA U DRUŠTVU	18
AKTIVNOST 5: OPOREZIVANJE DORUČKA!	19
AKTIVNOST 6: PREDMET OPOREZIVANJA	22
AKTIVNOST 7: TKO IMA MOĆ?	25
AKTIVNOST 8: 4P POREZNA SLAGALICA	28
AKTIVNOST 9: OPOREZIVANJE I NEJEDNAKOST (matematika)	32
AKTIVNOST 10: KVIZ O PRAVEDNOM OPOREZIVANJU	39

Uvod

Što je pravedno oporezivanje?

Pravedno oporezivanje odnosi se na koncept i skup politika koje promiču progresivno oporezivanje gdje svaki član društva, uključujući najbogatije pojedince i multinacionalne korporacije, doprinose pravednim udjelom poreza, pri čemu oni koji zarađuju najviše također doprinose najviše.

Pravedno oporezivanje koncept je prikupljanja poreza koji je u oštroj suprotnosti s trenutnim stanjem prikupljanja poreza gdje siromašni i srednja klasa plaćaju više od svog poštenog udjela dok mnoge od najbogatijih multinacionalnih korporacija i pojedinaca na svijetu, kroz pravne rupe, inozemne porezne oaze i nedovoljnu financijsku transparentnost, izbjegavaju pošteno platiti svoj dio.

Zašto je naplata poreza važna?

Nema sumnje da je oporezivanje jedna od najvažnijih funkcija svake vlade, koja donosi većinu prihoda kojima država raspolaže za postizanje višeg životnog standarda i drugih ciljeva javnih politika. Najbogatiji članovi društva izbjegavanjem i utajom poreza oduzimaju vladama prijeko potrebna sredstva za postizanje razvojnih ciljeva kao što su smanjenje siromaštva, poboljšanje infrastrukture i povećanje ulaganja u zdravstvo i obrazovanje.

Zloupotrebom poreza na dobit multinacionalnih korporacija te utajom poreza bogatih pojedinaca godišnje se, prema Izvješću o stanju pravednog oporezivanja 2021. (State of Tax Justice Report 2021.), gubi 483 milijarde dolara poreznih prihoda. Ovaj izgubljeni prihod mogao je pokriti troškove nabave i isporuke šest doza cjepiva protiv Covid-19 za cjelokupnu svjetsku populaciju. U jednoj godini Hrvatska izgubi 163,8 milijuna dolara zbog zloupotrebe poreza na dobit i 20,02 milijuna dolara zbog utaje poreza bogatih pojedinaca.

Uz ekonomsku neučinkovitost, zloupotreba poreza bogatih korporacija i pojedinaca također povećava nejednakost (budući da samo vrlo bogati mogu utajiti i izbjeći plaćanje poreza), kao i društvenu ogorčenost među onima koji plaćaju pravičan udio poreza. Važno je istaknuti da porezna zloupotreba potkopava same temelje predstavničke demokracije, oduzimajući vladama sredstva potrebna za izgradnju i održavanje demokratskih institucija (koje nisu jeftine), slabeći sposobnost države da pruži mrežu socijalne sigurnosti onima kojima je potrebna te potiče gospodarsku nejednakost i društveni razdor.

Razumijevanje utjecaja porezne zloupotrebe i načina za njeno smanjenje ključno je za zemlje „u tranziciji”, poput Hrvatske, koje žele povećati svoj životni standard. Ovaj priručnik osmišljen je kako bi predavačima i profesorima pomogao da osmisle vježbe kojima će učenici/studenti upoznati porezni sustav, ali i kako bi im pomogao razumjeti na koji se način Hrvatska i Europska unija uklapaju u globalnu sliku pravednog oporezivanja.

Stranice za predavače/edukatore

Odakle dolaze porezi?

Prvi zabilježeni dokazi o oporezivanju potječu iz faraonskog Egipta oko 3000. pr. Kr. Nekoliko povijesnih izvora, uključujući Bibliju u Knjizi postanka (poglavlje 47, stih 33), bilježi da su svi oni koji su živjeli i radili u zemljama Egipta (osim svećenika) imali obvezu svake godine faraonu priložiti jednu petinu svoje žetve žita kao porez. Predmoderna Kina također je imala različite vrste poreznih sustava koji sežu do dinastije Qin 221. pr. Kr. koja je nametnula zemljišni porez od 10 %. Do 10. godine nove ere car Wang Mang također je uveo porez na dobit od 10 % za kvalificiranu radnu snagu i sve profesije. Trošarine na alkohol sežu do dinastije Han (202. pr. Kr. - 9. pr. Kr.) u Kini, kao i Mauryan Carstva u Indiji (321. pr. Kr. - 185. pr. Kr.). Na europskom kontinentu Rimljani su plaćali javne poreze ovisno o procjeni posjedovanog bogatstva, to jest, što je Rimljanin imao više novca i imovine, to je plaćao veći porez.

Zašto plaćamo porez?

Porezi su primarni izvor prihoda većine vlada, pa tako i Vlade Republike Hrvatske. Prihodima od prikupljenih poreza i obveznih socijalnih doprinosa plaćaju se institucije i usluge koje omogućavaju modernu kvalitetu života: kvalitetno obrazovanje, moderna zdravstvena skrb, učinkovita mreža socijalne zaštite, uključujući mirovinski sustav, programi socijalne skrbi, infrastruktura, javna uprava, učinkovit pravosudni sustav, vatrogasci, hitna pomoć, policija, škole, vrtići i tako dalje.

4 „P” poreza (eng. 4 „R”) odnose se na ključne koristi koje proizlaze iz oporezivanja.

- **Prihodi (Revenue)**, za financiranje javnih usluga, infrastrukture i administracije.
- **Preraspodjela (Redistribution)**, za suzbijanje nejednakosti između pojedinaca i skupina.
- **Ponovno određivanje cijena (Repricing)**, kako bi se ograničile „negativne pojave u društvu” kao što su potrošnja duhana i emisije ugljika.
- **Predstavljanje (Representation)**, za izgradnju zdravijih demokratskih procesa, znajući da je veće oslanjanje državne potrošnje na porezne prihode snažno povezano s višom kvalitetom upravljanja i političke zastupljenosti.

Ljudi i poduzeća plaćaju poreze na prihode i transakcije već jako dugo. Poznata je izjava Benjamina Franklina iz 1789. godine u kojoj je izjavio da: „U ovom svijetu ništa nije sigurno osim smrti i poreza.” Za većinu zabilježene ljudske civilizacije to je bila istina. Međutim, u nedavnoj eri internacionaliziranih financija, iznimno bogati pojedinci i multinacionalne korporacije imaju sredstva za izbjegavanje i utaju poreza uz minimalni rizik da će osjetiti posljedice od strane svojih vlada, EU-a, UN-a ili bilo kojeg drugog međunarodnog upravljačkog tijela. Zapravo, vlade diljem svijeta također su dale sve od sebe kako bi se dodvorile „superbogatima”, smanjivši poreze onima koji najviše zarađuju i korporacijama u „utrci prema dnu” poreznih stopa. Posljedice utaje i izbjegavanja poreza su:

- **manje prihoda** za financiranje javnih usluga i nacionalnog razvoja
- **manja preraspodjela dohotka**, što znači **veću nejednakost**
- **manje ponovno određivanje cijena**, što znači manje kontrole nad „negativnim društvenim pojavama”
- **manje učinkovito predstavljanje**, što znači manje učinkovitu demokraciju.

Izbjegavanje poreza legalna je upotreba poreznih zakona s ciljem smanjenja nečijeg poreznog opterećenja. Pojedinci i korporacije pronalaze načine (ili plaćaju skupe financijske konzultantske tvrtke da im pomognu u pronalaženju načina) da zakonski smanje svoje porezne obveze na najnižu moguću razinu. To često znači pronaći i zatražiti što više poreznih olakšica. Osim toga, budući da su svi porezni sustavi složeni, poreznici su pronašli mnoge „rupe“ koje imaju tehničke detalje pomoću kojih se mogu dodatno smanjiti porezne obveze (za one koji ih znaju iskoristiti).

Utaja poreza nezakonito je izbjegavanje poreza pojedinaca, korporacija i trustova. To može uključivati neprijavlivanje ili nedovoljno prijavljivanje primljenih prihoda, precjenjivanje odbitaka, potraživanje lažnih troškova i odbitaka, potraživanje osobnih troškova kao poslovnih troškova i/ili prijenos ili skrivanje prihoda ili imovine.

Što kada neki ne plate porez?

Kada oni koji bi mogli i trebali najviše doprinijeti razvoju nacije odluče radije izbjeći plaćanje svog pravednog udjela poreza, vladi ostaje manji opći proračun s kojim može ostvariti ciljeve i obećanja svojih javnih politika. Istovremeno, troškovi održavanja moderne infrastrukture, sustava obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi nastavljaju rasti. Kada oni pojedinci i korporacije koji zarađuju najviše izbjegnu plaćanje poreza premještanjem svojih operacija ili prihoda u „inozemne porezne oaze”, to ograničava opcije fiskalnih politika za vlade koje žele povećati porezne prihode jer svako povećanje poreznih stopa usmjereno na one koji najviše zarađuju može se lako izbjeći. Kao rezultat toga, za mnoge su zemlje jedine opcije ili povećanje poreza za one koji nisu u mogućnosti preseliti svoje poslovanje u inozemstvo (siromašni i srednja klasa), ili pristanak na pogoršanje kvalitete javnih usluga.

Rječnik

Državni porez: porez koji naplaćuje središnja država.

Ekološki porezi: porezi na poduzeća i pojedince čiji je cilj smanjiti prakse koje uzrokuju štetu okolišu.

Energetski porezi: porezi koji se naplaćuju na proizvodnju, distribuciju ili potrošnju energije, električne energije ili goriva.

EA-20: odnosi se na 20 država članica „europodručja”, koje se sastoji od država članica Europske unije koje su prihvatile euro kao svoju zajedničku valutu. 19 država članica EA-19 su: Belgija, Njemačka, Estonija, Irska, Grčka, Španjolska, Francuska, Italija, Cipar, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Austrija, Portugal, Slovenija, Slovačka, Finska i od početka 2023. Hrvatska.

EU-27: odnosi se na 27 država članica Europske unije. 27 država članica EU-27 su: Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Irska, Italija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Španjolska i Švedska.

Izbjegavanje poreza: legalna upotreba poreznih zakona za smanjenje nečijeg poreznog opterećenja.

Izravni porez: porez koji se nameće osobi ili imovini, kao što je porez na dohodak.

Lokalni porez: porez koji naplaćuje lokalna uprava i koji joj se plaća.

Neizravni porez: porez koji se nameće na transakcije dobara i usluga, kao što je PDV - porez na dodanu vrijednost.

OECD: Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj međuvladina je organizacija osnovana 1961. godine za poticanje svjetske trgovine i gospodarskog napretka. OECD ima 38 država članica.

Porez: naplata, obično novca, koju državna tijela nameću osobama ili imovini u javne svrhe. Porezi su obvezni doprinosi državnim prihodima koje država naplaćuje na dohodak, imovinu, bogatstvo ili se dodaju trošku transakcija, dobara ili usluga.

Porez na dodanu vrijednost (PDV): opći je porez na potrošnju koji se primjenjuje na sve komercijalne aktivnosti koje uključuju prodaju dobara i usluga. Primjenjuje se na gotovo svu robu i usluge koje se kupuju i prodaju za upotrebu ili potrošnju. Budući da ga u konačnici plaća krajnji potrošač, PDV je porez na potrošnju. Međutim, njega prikupljaju i naplaćuju porezna tijela prodavateljima robe, odnosno poduzećima u sustavu PDV-a te se, stoga, smatra neizravnim porezom.

Porez na dobit: porez nametnut na dohodak tvrtki i drugih pravnih osoba.

Porez na dohodak: porez nametnut na neto prihod pojedinca ili poduzeća na određenom teritoriju.

Porez na imovinu: porez na imovinu pojedinaca ili poduzeća.

Porez na kapital: porez koji se naplaćuje na vrijednost imovine, zemljišta, zgrada itd. u vlasništvu osobe ili tvrtke.

Porez na potrošnju: porez koji izravno ili neizravno plaća potrošač (osoba ili tvrtka) kada troši novac.

Porezi na rad: porezi i socijalni doprinosi koji se naplaćuju na zarade od rada ili koji se moraju platiti zbog činjenice da se radna snaga zapošljava. Porezi na rad često se nazivaju „troškovi rada izvan plaće”.

Prirez: dodatni porez koji se naplaćuje povrh već postojećeg poreza.

Progresivni porez: porez koji se temelji na sposobnosti plaćanja poreznog obveznika tako da prosječno porezno opterećenje raste s dohotkom, tj. progresivni porez nameće nižu stopu osobama s niskim primanjima nego osobama s visokim primanjima.

Regresivni porez: porez koji se jedinstveno primjenjuje na sve, bez obzira na dohodak, uzimajući veći postotak dohotka od onih s niskim prihodima nego od onih s visokim prihodima. PDV je primjer regresivnog poreza.

Socijalni doprinosi: plaćanja obvezne ili dobrovoljne prirode koja plaćaju poslodavci, zaposlenici, samozaposlene i nezaposlene osobe u korist zaposlenika. Obvezni doprinosi odnose se na zakonska, obvezna plaćanja u ime zaposlenika koja su usmjerena prema sustavima socijalne zaštite, kao što su mirovinsko osiguranje, zdravstveno osiguranje, osiguranje zaposlenja, invalidsko osiguranje.

Utaja poreza: nezakonito je izbjegavanje poreza pojedinaca, korporacija i trustova.

Podaci o zemlji: Hrvatska

Stanovništvo: 3 888 529

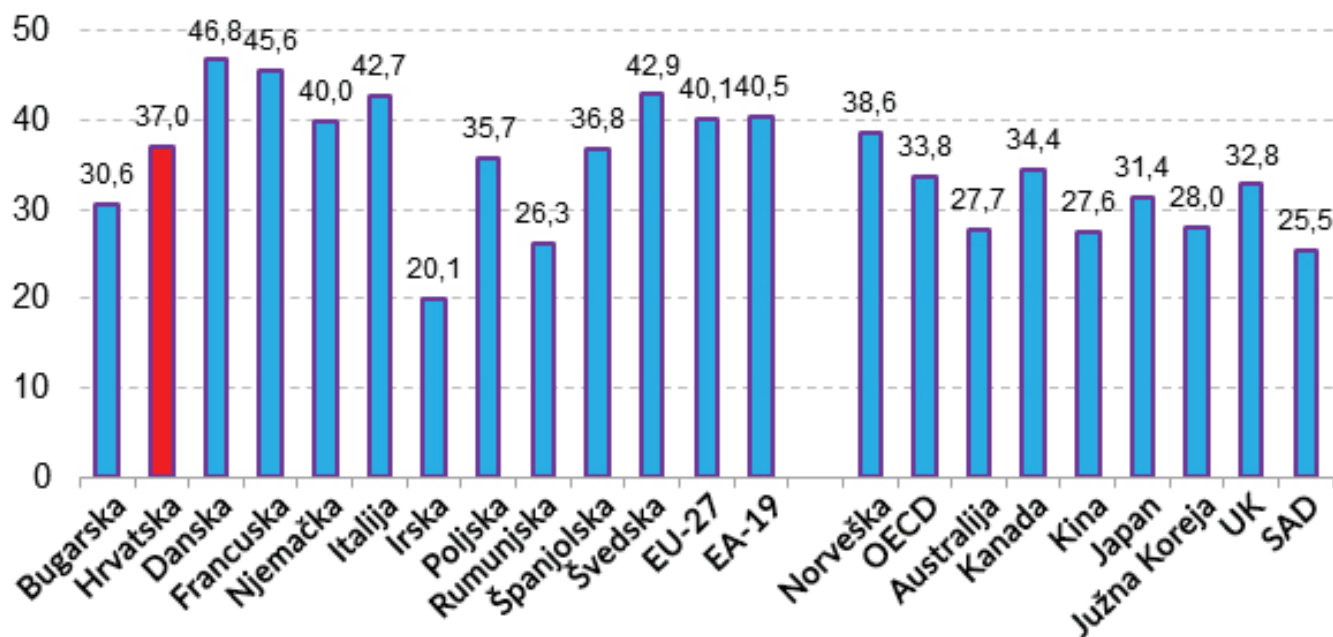
BDP: 430.621.000.000 kn (57.199.500.000 EUR)

Proračun Vlade RH

Prihodi: 153.390.130.546,00 kn (20.389.700.773,00 EUR)

Rashodi: 169.030.402.369,00 kn (22.469.449.440,00 EUR)

Grafikon 1: Porezni prihodi (uključujući obvezne socijalne doprinose) kao % BDP-a, Hrvatska i odabrane zemlje, 2021.

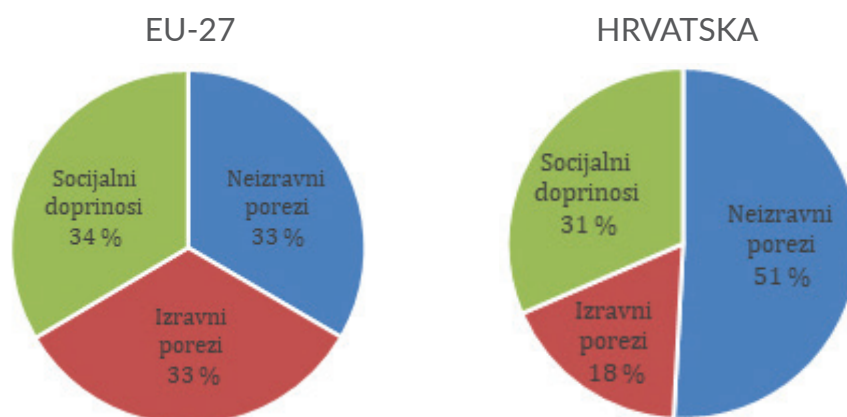
Izvor: Europska komisija, Glavna uprava za poreze i carinsku uniju, na temelju podataka Eurostata i OECD-a

Porezni prihodi, uključujući obvezne socijalne doprinose, predstavljaju značajan dio većine gospodarstava, kao što se može vidjeti na grafikonu 1. Općenito, što je veći udio poreznih prihoda u ukupnom BDP-u, to je viši životni standard i kvaliteta života koju uživaju građani te države.

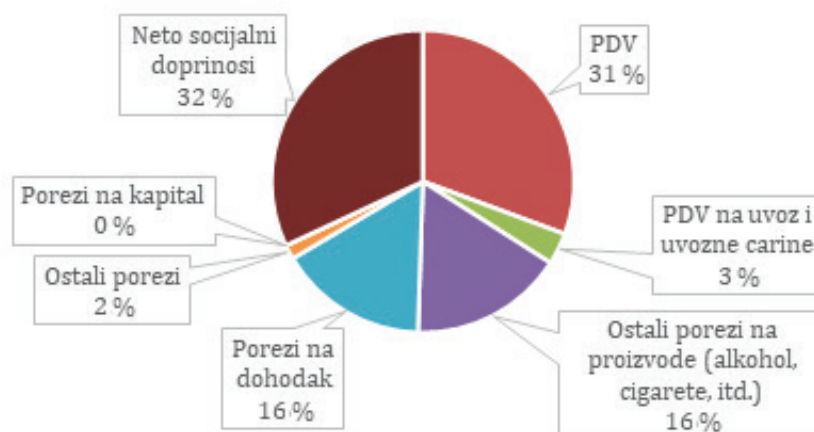
Obvezni socijalni doprinosi davanja su koja plaćaju poslodavci, posloprimci, samostalne djelatnosti i osobe koje nisu zaposlene u korist posloprimca. Odnose se na zakonska, obvezna plaćanja u ime zaposlenika koja su usmjerena prema sustavima socijalne zaštite kao što su mirovine, zdravstveno osiguranje, osiguranje zaposlenja ili invalidsko osiguranje. Socijalni doprinosi, uz izravne i neizravne poreze, čine tri glavne vrste izvora poreznih prihoda u Hrvatskoj i većini zemalja.

Izravni porezi su porezi koji se nameću osobi ili imovini, kao što je porez na dohodak, dok se neizravni porezi odnose na one poreze koji se nameću transakcijama dobara i usluga, kao što je PDV. U Hrvatskoj su neizravni porezi, posebice PDV, dominantan izvor poreznih prihoda, što se može vidjeti na grafikonu 2.

Grafikon 2: Struktura poreznih prihoda po glavnim vrstama poreza

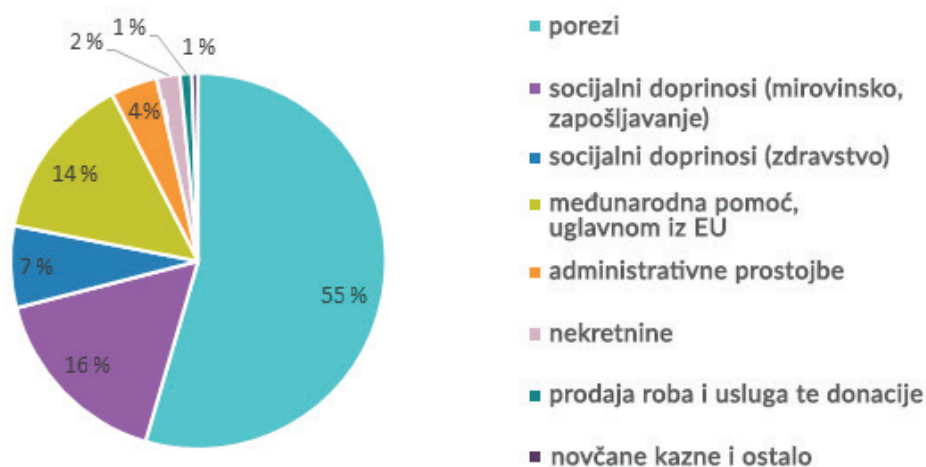

Grafikon 3: Struktura poreznih prihoda i socijalnih doprinosa u Hrvatskoj

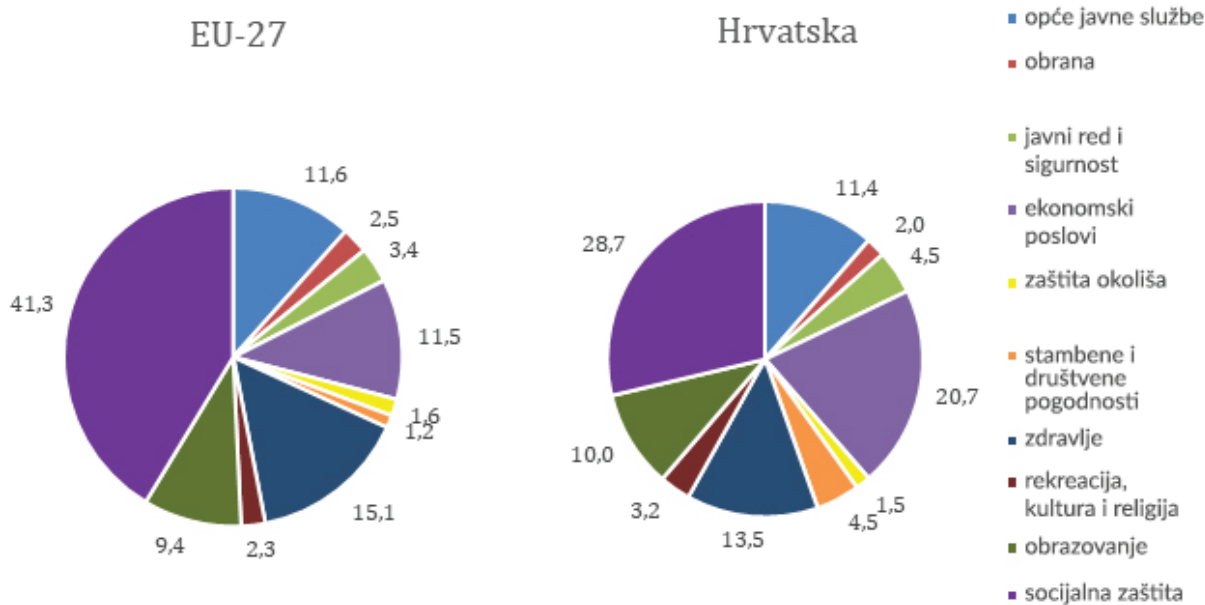

Porezi i socijalni doprinosi čine gotovo 80 % državnog proračuna Republike Hrvatske. Međunarodna pomoć, prvenstveno iz raznih fondova Europske unije, predstavlja daljnjih 14 % državnog proračuna.

Grafikon 4: Prihodi državnog proračuna RH prema izvorima

Grafikon 5: Struktura rashoda opće države, Hrvatska i EU-27, 2021.

Tablica 1. Glavne porezne stope u Hrvatskoj

Vrsta poreza	Porezne stope u Hrvatskoj *
Stopa poreza na dobit poduzeća (CIT) / Porez na dobit	<ul style="list-style-type: none"> • 10 % ako je prihod ostvaren tijekom razdoblja oporezivanja jednak ili manji od 7.500.000,00 kn • 18 % ako je prihod ostvaren u razdoblju oporezivanja veći od 7.500.000,00 kn
Stopa poreza na dodanu vrijednost (PDV)	<ul style="list-style-type: none"> • općenito: 25 % • 13 % za smještaj, novine, većinu prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda, vodu, struju, autorska prava • 5 % za kruh, mliječne proizvode, obrazovne i znanstvene knjige/publikacije, lijekove i određenu medicinsku opremu
Stopa poreza na konzumaciju alkohola	<ul style="list-style-type: none"> • porez na konzumaciju alkoholnih pića u ugostiteljskim objektima: 3 % (to je dodatak na porez na dodanu vrijednost)
Stopa poreza na dohodak	<ul style="list-style-type: none"> • 20 % na prihode jednake ili manje od 360.000,00 kn godišnje • 30 % na prihode iznad 360.000,00 kn godišnje
Prerez porezu na dohodak	<ul style="list-style-type: none"> • općine: do 10% • gradovi s manje od 30 000 stanovnika: do 12 % • gradovi s više od 30 000 stanovnika: do 15 % • grad Zagreb: do 18 %
Doprinosi za socijalno osiguranje	<ul style="list-style-type: none"> • doprinosi u mirovinski fond: 20 % bruto plaće (na teret poslodavca) • doprinosi za zdravstveno osiguranje: 16,5 % bruto plaće (na teret poslodavca) • doprinosi za mirovinsko i zdravstveno osiguranje za samozaposlene osobe i vlasnike poduzeća razlikuju se ovisno o prihodu i drugim čimbenicima
Stopa poreza na nasljedstva i darove	<ul style="list-style-type: none"> • fiksna stopa od 4 %
Stopa poreza na promet nekretnina	<ul style="list-style-type: none"> • fiksna stopa od 3 %
Stopa poreza na cestovna motorna vozila	<ul style="list-style-type: none"> • plaća se jednom godišnje prilikom registracije ili ovjere vozačke dozvole • automobili: od 200,00 do 1.500,00 kn • motocikli: od 50,00 do 1.200,00 kn • četverocikli od 30,00 do 140,00 kn

* vrijednosti poreznih stopa koje su na snazi u kolovozu 2022., za vrijeme pripreme ovog Priručnika

An abstract graphic composed of several teal-colored lines. A central horizontal line is intersected by several other lines that extend above and below it, creating a complex, layered effect. The word 'AKTIVNOSTI' is centered within the space defined by these lines.

AKTIVNOSTI

AKTIVNOST 1: NABACIVANJE POREZOM

Cilj učenja: Potaknuti raspravu o stavovima vezanima za poreze.

Trajanje: 15 minuta

Materijali: list papira i marker za svakog sudionika

1. Dajte svakom sudioniku list papira i marker. Zamolite ih da zapišu prvu riječ, izraz ili ideju koja im padne na pamet kada čuju riječ „porez”.
2. Zamolite ih da od lista papira naprave papirnati avion ili da ga zgnječe u loptu ako je tako lakše! Sve sudionike postavite u jedan kraj sobe i zamolite ih da bace svoje papirnatih avione i loptice prema suprotnom kraju sobe.
3. Nakon što su avioni i lopte bačeni, zamolite ljude da podignu jedan papir (ne svoj) i da pročitaju što na njemu piše. Zamolite sudionike da formiraju male skupine s ljudima koji su im najbliži i da provedu nekoliko minuta raspravljajući o sadržaju papirnatih aviona/ lopti.
4. Moguća pitanja za poticanje rasprave: Zašto bi netko to mogao pomisliti? Je li to uobičajen stav? Koja bi mogla biti suprotna perspektiva?
5. Zamolite svaku skupinu da pročitane poruke podijeli sa širom skupinom te da iznesu svoje mišljenje o komentarima koje su dali sudionici.
6. Pitajte širu skupinu smatraju li da postoji dominantno mišljenje o porezima među članovima skupine na temelju iznesenih komentara.
7. Pitajte širu skupinu postoje li druga uvriježena uvjerenja o porezima koja nisu obrađena u skupini.

AKTIVNOST 2: SVE O POREZIMA

Cilj učenja: Potaknuti učenike/studente na razmišljanje i raspravu o različitim vrstama poreza i njihovoj svrsi.

Trajanje: 30 minuta

Materijali: Bijela ploča i flomasteri. Alternativno, ako učenici/studenti imaju pristup uređajima kao što su iPad i pametni telefoni, to se može dovršiti kao Padlet vježba (www.padlet.com), a povratne informacije učenika mogu se pojaviti na bijeloj ploči.

Pristup: Razmisli, upari, podijeli - Koristeći ovaj pristup, nastavnik postavlja otvoreno pitanje, a učenici/studenti tiho razmišljaju o tome minutu ili dvije. Zatim se svaki učenik uparuje s partnerom i razgovaraju o pitanju dvije do pet minuta. Na kraju se cijeli razred uključuje u raspravu u kojoj učenici/studenti podižu ruke i iznose sva razmišljanja i ideje koje su prikupili.

1. Postoji mnogo različitih vrsta poreza. Započnite vježbom razmišljanja i pitajte učenike/studente koliko različitih poreza mogu navesti? Zamolite učenike/studente da o tome tiho razmisle minutu ili dvije.
2. Zamolite učenike/studente da se udruže s učenicom koji sjedi do njih i da dvije do pet minuta razgovaraju o zaključcima do kojih su došli.
3. Nakon dvije do pet minuta zamolite učenike/studente da podijele svoje odgovore i napišu povratne informacije na ploču.
4. Pitajte učenike/studente: Što mislite čemu služe porezi? Koja je svrha oporezivanja? Zamolite učenike/studente da o tome tiho razmisle minutu ili dvije.
5. Zamolite učenike/studente da podijele svoje misli sa svojim partnerom dvije do pet minuta.
6. Nakon dvije do pet minuta zamolite učenike/studente da podijele svoje odgovore i napišu povratne informacije na ploču.
7. Zamolite učenike/studente da navedu konkretna dobra i usluge koje država osigurava putem oporezivanja (na primjer: javni prijevoz, obrazovanje, zdravstvo, plaćanja socijalne skrbi itd.). Zamolite učenike/studente da o tome tiho razmisle minutu ili dvije.
8. Zamolite učenike/studente da podijele svoje misli sa svojim partnerom dvije do pet minuta.
9. Nakon dvije do pet minuta zamolite učenike/studente da podijele svoje odgovore i napišu povratne informacije na ploču.

10. Grupna rasprava: Pitajte učenike/studente: Biste li radije imali niske poreze i manje javnih usluga ili veće poreze i više javnih usluga?

11. Pitajte učenike/studente za prijedloge o novim idejama za oporezivanje koje bi vlada mogla koristiti za povećanje prihoda.

- Definirajte izbjegavanje poreza i utaju poreza i objasnite razliku između te dvije definicije.

Utaja poreza nezakonito je izbjegavanje poreza pojedinaca, korporacija i trustova. Nasuprot tome, izbjegavanje poreza legalna je upotreba poreznih zakona za smanjenje nečijeg poreznog opterećenja. Međutim, često je moralno upitna.

AKTIVNOST 3: DEBATA U HODU

Cilj učenja: Potaknuti učenike/studente na raspravu o poreznoj pravdi.

Trajanje: 60 minuta

Materijali: 3 lista papira i marker za debatu te papir i olovke za svakog učenika za izvješće

Pristup: Učenici/studenti sudjeluju u debati u hodu. Debata u hodu način je da se mlade ljude potakne na razmišljanje o vlastitu stajalištu o nekom pitanju, na izražavanje svoga stajališta te slušanje i uvažavanje suprotnih stajališta.

1. Što mislite tko bi trebao plaćati porez? Postavite obavijesti s riječima „SLAŽEM SE” i „NE SLAŽEM SE” na oba kraja sobe (ako želite, možda biste željeli staviti treći poster s natpisom „NISAM SIGURAN” u sredini sobe).
2. Zamolite sudionike da stanu u sredinu sobe i pročitaju izjavu.
3. Pozovite sudionike da se pomaknu na bilo koji kraj prostorije ovisno o tome koliko se slažu ili ne slažu s ovom izjavom ili da ostanu u sredini ako nisu sigurni.
4. Potaknite sudionike da objasne razlog zašto su odabrali gdje će stajati. Tijekom rasprave mogu se pomaknuti ako netko iznese stav koji utječe na njihov stav o temi.
5. Ako se cijela skupina slaže, možete glumiti đavoljeg odvjetnika kako biste produbili raspravu.
6. Dajte sudionicima prostora da objasne svoje stajalište i iznesu nijanse u raspravi.

Izjave:

- Vjerujem da bi svatko trebao platiti pravičan dio poreza.
- Mislim da bi ljudi trebali plaćati više poreza od korporacija.
- Mislim da bi korporacije trebale plaćati više poreza od ljudi.
- Porezi su ključni za plaćanje javnih usluga poput obrazovanja, zdravstvene zaštite i prijevoza.
- Mislim da bi poduzeća trebala plaćati više poreza nego sada.
- Moralno je pogrešno da pojedinci izbjegavaju plaćanje poreza.
- Moralno je pogrešno da poduzeća izbjegavaju plaćanje poreza.
- Da sam vlasnik međunarodne korporacije, preselio bih svoju korporaciju u zemlju s najnižim poreznim stopama kako bih ostao konkurentan.

Izvešće nakon debate u hodu:

Raspravite o konceptu pravednog oporezivanja sa svojim učenicima/studentima. Pravedno oporezivanje uključuje uklanjanje rupa u zakonu koje omogućavaju izbjegavanje poreza na dobit, stvaranje transparentnog globalnog financijskog sustava i skidanje vela tajnosti s međunarodnog poreznog sustava.

Izbjegavanje poreza nije samo nepravedno, ono košta države u razvoju otprilike 200 do 300 milijardi dolara izgubljenih prihoda svake godine.

Pokažite učenicima/studentima video Christian Aid-a „Gdje je nestao sav novac?” o pravednom oporezivanju. <https://www.youtube.com/watch?v=RzXrDxOizGw>

Zamolite učenike/studente da dovrše sljedeću pisanu vježbu nakon gledanja videa.

Učenici/studenti trebaju nadopuniti sljedeće rečenice:

1. Tri zanimljive stvari koje sam naučio/la gledajući video su...
2. Dvije stvari koje su me iznenadile su...
3. Jedna stvar o kojoj bih želio saznati više je ...

AKTIVNOST 4: ULOGA POREZA U DRUŠTVU

Cilj učenja: Potaknuti sudionike na razmišljanje o ulozi poreza u društvu.

Trajanje: 45 minuta

Materijali: flipchart i marker(i), olovke i papir za male skupine

1. U malim skupinama, zamolite sudionike da imenuju stavke koje vlada osigurava kroz poreze (na primjer: javni prijevoz, inozemna razvojna pomoć, isplate socijalne pomoći itd.). Zamolite ih da odaberu 5 stavki te da ih poredaju po važnosti. Za to vrijeme zalijepite 5 praznih listova papira po zidovima prostorije.
2. Zamolite svaku skupinu da odgovori na svojih 5 glavnih pitanja i zapiše ih na flipchart. Stavite zvjezdicu pored stavki koje su imenovane kako biste mogli prepoznati najpopularnije probleme. Nakon što bude jasno kojih je pet glavnih problema, napišite svaku stavku na poseban list i zalijepite ih na zidove po sobi.
3. Zamolite sudionike da stanu pokraj stavke koja ih najviše brine. Ako previše ljudi stoji uz jednu stavku, zamolite dobrovoljce da prijeđu na druge stavke kako biste osigurali dobru raspravu. Zamolite ih da razgovaraju s ostalima 10 minuta o sljedećim pitanjima:
 - Mislite li da Vlada dobro radi u pružanju ove usluge?
 - Koji su problemi? Možete li smisliti neko rješenje?
 - Osjećate li da imate utjecaj na to kako će Vlada rješavati ove probleme?
 - Kako se osjećate kada razgovarate o ovoj temi?
4. Zamolite male skupine da kažu povratne informacije pred svima. Zapišite te povratne informacije na flipchart i sažmite neke od ključnih točaka.
5. Podijelite neke od ključnih činjenica o tome kako se prikupljaju porezi (možete fotokopirati okvir s činjenicama ili pročitati ključne činjenice s flipcharta). Pitajte skupinu:
 - Smatrate li neku od ovih činjenica iznenađujućom?
 - Zabrinjava li vas neka od ovih činjenica? Zašto?

AKTIVNOST 5: OPOREZIVANJE DORUČKA!

Cilj učenja: Informirati sudionike o globalnoj prirodi oporezivanja.

Trajanje: 60 minuta

Materijali: flipchart, A4 fotokopije „karte dobiti od banana”

- Započnite tako da zamolite skupinu da razgovaraju s osobom pokraj sebe o tome što su danas doručkovali. Zamolite ih da razgovaraju o tome kakvu vezu njihov doručak ima sa svijetom. Kako biste potaknuli raspravu, možete sa sudionicima podijeliti citat Martina Luthera Kinga „... *Prije nego što ujutro završite s doručkom, ovisili ste o više od pola svijeta*”.
- Zamolite ih da se skupini obrate s bilo kakvim pitanjima globalne pravde koja su se pojavila u raspravi o njihovom doručku.
- Podijelite skupine u manje skupine od 3 do 4 sudionika. Objasnite da ljudi često jedu bananu za doručak. Mogu li smisliti ikakvu vezu između banane i plaćanja poreza? Pozovite skupinu da iznese svoje ideje.
- Dajte svakoj skupini kopiju „karte dobiti od banana”. Objasnite da karta prikazuje raščlambu dobiti od prodaje banane koju proizvodi „Yellow Banana Corporation” prema zemljama gdje je dobit prijavljena. Zamolite skupinu da raspravlja 10 minuta ako primijete bilo što zanimljivo o nekim od mjesta gdje korporacija za proizvodnju banana zarađuje od proizvodnje banane. Koje nove nedoumice su se pojavile u skupini?
- Dajte svakoj skupini kopiju informativnog lista o pravednom oporezivanju i fotokopije „Porezne perspektive”. Zamolite članove skupine da zajedno pročitaju informativni list, a zatim perspektive. Zamolite ih da rasprave o razlikama među različitim perspektivama. Zamolite ih da odgovore na neka od ovih pitanja:
 - S kojim se stavovima najviše slažete?
 - Koji su razlozi razlika u stavovima?
 - Mislite li da postoje stavovi koji nedostaju?
 - Mislite li da svaki govornik govori istinu?
 - Koja su pitanja globalne pravde pokrenuta u različitim perspektivama?
- Zatražite od svake skupine povratne informacije široj skupini za potpunu skupnu raspravu o globalnom oporezivanju.
- Prije ove aktivnosti: pronađite cijenu 1 banane u svojoj zajednici. Zamolite učenike/ studente da pogode cijenu banane.

Porezne perspektive

Velika računovodstvena tvrtka

"Čini se da se među vanjskim dionicima pojavila zabrinjavajuća tendencija da donose 'moralne' prosudbe o poreznom planiranju i očekuju da tvrtke upravljaju svojim poreznim poslovima na 'moralan' način".

Predstavnik velike računovodstvene tvrtke piše u financijskom časopisu.

Južnjačka vlada

"Jedno od najhitnijih pitanja s kojima se suočava naš kontinent je krenuti na put oslobađanja afričkih zemalja od njihove ovisnosti o inozemnoj pomoći i zaduženosti. Neizostavan uvjet za to je jačanje naših kapaciteta za mobilizaciju domaćih resursa."

African Tax Administrators' Forum (forum afričkih državnih službenika), Pretoria, 2008.

"Poduzeća namjerno brišu granicu između svoje zemlje porijekla i zemalja u kojima posluju, kako bi izbjegla plaćanje poreza."

Darwin Nasution, glavni porezni direktor Indonezije, 2009.

Sjeverne vlade

"Postavit ćemo nove mjere za suzbijanje poreznih oaza koje izvlače novac iz zemalja u razvoju - novac koji bi se inače mogao potrošiti na mreže protiv komaraca za krevete, cijepljenje, gospodarski razvoj i radna mjesta."

Gordon Brown, britanski premijer, 2009.

"Ne možemo nastaviti tolerirati velike količine kapitala skrivenih za izbjegavanje poreza."

Deklaracija sa samita G8, 2009.

Grupa za kampanju

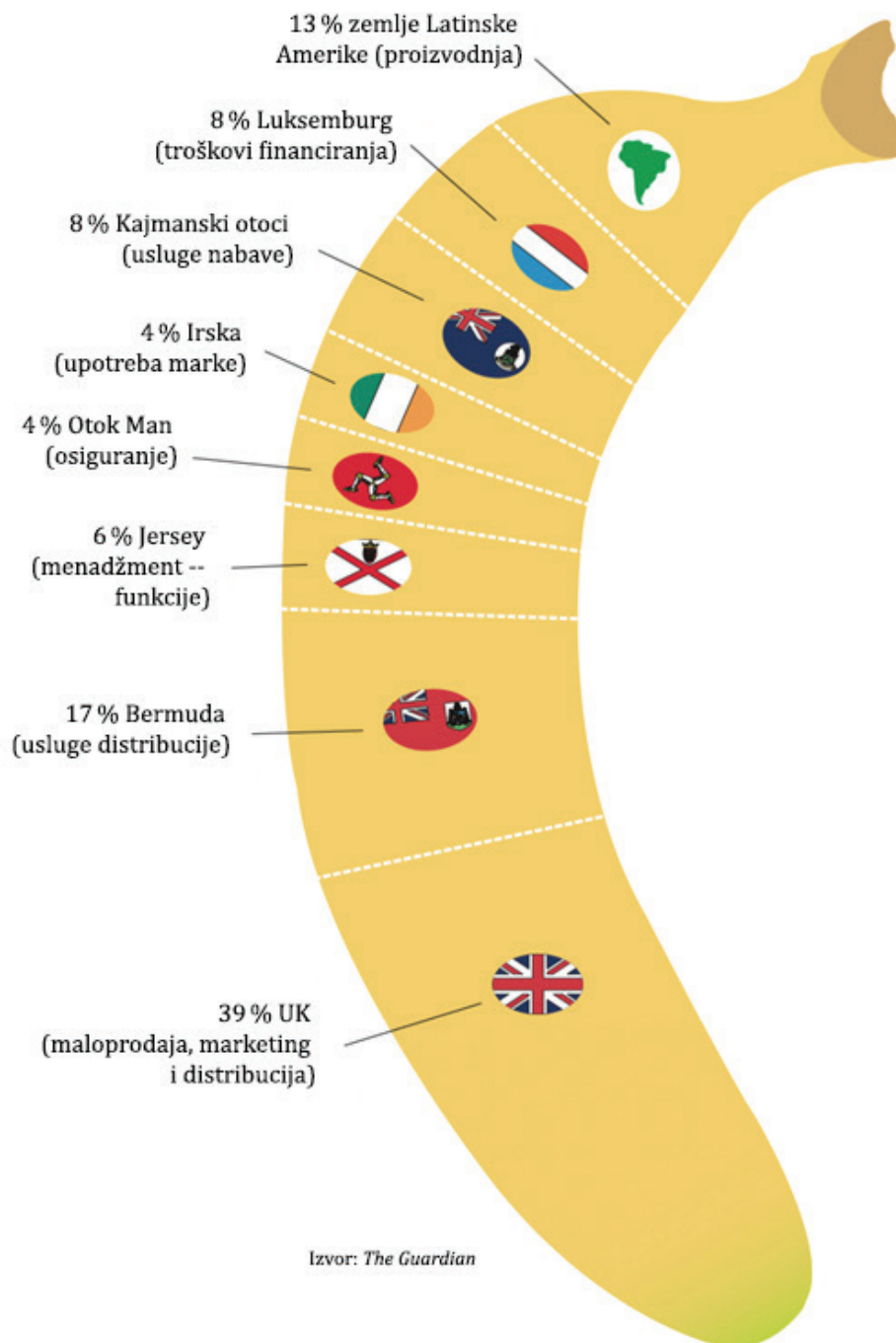
"Podržavamo jednake porezne uvjete i suprotstavljamo se rupama i iskrivljenostima u poreznim sustavima i regulativi te zloupotrebama koje iz njih proizlaze. Promičemo poštivanje poreznih obveza i protivimo se utaji poreza, izbjegavanju poreza i svim mehanizmima koji vlasnicima i kontrolorima omogućuju bogatstva kako bi pobjegli od svojih odgovornosti prema društvima o kojima oni i njihovo bogatstvo ovise. Porezne oaze, ili tajne jurisdikcije, kako ih radije nazivamo, leže u središtu naših briga i mi im se protivimo."

Grupa za kampanju Tax Justice Network

"Bez pomagača u razvijenom svijetu, oni koji žele izbjeći plaćanje svojih obveza u zemljama u razvoju, ne bi mogli djelovati. Ali postoji mnogo ljudi voljnih pomoći: dobro plaćeni odvjetnici i računovođe koji osmišljavaju agresivne strategije izbjegavanja poreza, bankari i upravitelji poreznih oaza gdje se prihodi mogu sakriti u složenim offshore strukturama trustova i lažnih tvrtki. Glavne tehnike utaje poreza dobro su poznate, ali ih je teško dokazati".

Christian Aid, Anti-Poverty Group / Kršćanska pomoć, Grupa protiv siromaštva

Karta dobiti Banarama

AKTIVNOST 6:

PREDMET OPOREZIVANJA

Cilj učenja: Koristeći parove „Pročitaj i objasni”, učenici/studenti postaju stručnjaci za porezne oaze i pogrešne transferne cijene te svom partneru objašnjavaju što su naučili.

Materijali: flipchart, A4 fotokopije „karte dobiti od banana”

Trajanje: 60 minuta

Dodatni video resursi:

<https://www.youtube.com/channel/UChFPQ0GYmGjI2d251ITRtag>

<https://www.youtube.com/watch?v=JRlndgfIpb4>

<https://www.youtube.com/watch?v=nSRj46PkozQ>

Započnite s objašnjenjem da postoji niz načina kojima tvrtke mogu izbjeći plaćanje poreza. Naime, nastojanje da plate što manji porez mnogi smatraju prihvatljivim načinom poslovanja.

Možda ćete htjeti pokazati učenicima/studentima jedan od gore navedenih videoisječaka kao uvod.

Ovom aktivnošću sudionici će ispitati neke od praksi i sustava koji dopuštaju izbjegavanje plaćanja poreza, kao što su manipulacije cijenama i porezne oaze. Neki od njih su nezakoniti, neki su tehnički legalni, ali uključuju korištenje „rupa u zakonu”. Važno je napomenuti da male i srednje tvrtke poput lokalnih trgovina i pružatelja usluga ne mogu koristiti iste međunarodne porezne rupe i stoga su u konkurentskom nedostatku u usporedbi s globalnim korporacijama.

Ovo funkcionira tako da sudionici rade u parovima na sljedeći način:

1. Svaki par dobiva radni list. Za početak, obje osobe letimično su pročitale cijeli tekst kako bi shvatile bit.
2. Zatim naizmjenice čitaju i usmeno sažimaju svaki odlomak. Dakle, obje osobe pročitale su prvi odlomak. Zatim ga jedna osoba sažima (bez gledanja u tekst), dok druga provjerava točnost odlomka i nudi upute za pomoć ako je nešto izostavljeno.
3. Zatim čitaju sljedeći odlomak i mijenjaju uloge dok ne završe cijeli tekst.
4. Na kraju na radnom listu razmatraju vlastito mišljenje.

RADNI LISTIĆ

Porezne oaze - pa u čemu je problem?

Porez je temelj dobre vlade i ključ bogatstva ili siromaštva nacija. Ipak, mnoga mjesta dopuštaju velikim tvrtkama i bogatim pojedincima da izbjegnu svoje odgovornosti u vezi s plaćanjem pravednih poreza.

Porezne oaze ne nude samo niske ili nulte stope poreza već i nešto šire mogućnosti. Ono što oni rade je da ljudima ili subjektima daju razne olakšice kao i alate koji im omogućavaju da zaobiđu pravila, zakone i propise drugih jurisdikcija, koristeći tajnost kao svoje glavno oruđe.

Offshore sustav je slijepa točka u međunarodnoj ekonomiji što nam objašnjava činjenicu da je tako malo ljudi svjesno skandala poreznih oaza. Ipak, porezne oaze jedna su od struktura koje omogućuju pljačku milijardi dolara iz siromašnijih zemalja.

Koliki je problem i kakva je njegova priroda?

Imovina koja se drži u inozemstvu, izvan dosega efektivnog oporezivanja, jednaka je otprilike trećini ukupne globalne imovine. Više od polovice ukupne svjetske trgovine prolazi kroz porezne oaze. Količina novca koju zemlje u razvoju gube zbog poreznih oaza daleko je veća od godišnjih tokova pomoći.

Korištenje tajnosti i rupa za izbjegavanje poreza ne događa se samo na otocima i u malim državama. Najveća financijska središta poput Londona i New Yorka te zemlje poput Švicarske i Singapura nude tajnovitost i druge posebne pogodnosti za privlačenje stranih tokova kapitala. Dok korumpirani diktatori i druge elite otimaju financijsku imovinu svojih zemalja i premještaju je u te financijske centre, gospodarstva zemalja u razvoju lišena su lokalnog investicijskog kapitala, a njihove vlade uskraćene su za očajnički potrebne porezne prihode.

Zemlje koje izgube porezne prihode postaju ovisnije o inozemnoj pomoći.

Što je zajedničko poreznim oazama?

- tajnost
- omogućavanje otvaranja bankovnih računa nerezidentima
- niska ili nikakva stopa poreza na dobit
- ne otkrivaju informacije drugim zemljama.

Gdje su?

- Kajmanski otoci - 2 bilijuna dolara
- Švicarska, otok Man, Jersey, Bahami, Singapur, Delaware i mnoge druge lokacije diljem svijeta smatraju se poreznim oazama, iako ne postoji popis s kojim se svi slažu.

Poslušajte podcast Planet Money-a u kojem pokazuju kako je lako osnovati offshore tvrtku u poreznoj oazi www.npr.org/2016/04/06/473279684/encore-planet-money-sets-up-an-offshore-company-in-a-tax-haven

RADNI LISTIĆ

Pogrešna transferna cijena

Pogrešno određivanje transfernih cijena koje se naziva i „kuhanje knjiga”, može se na prvi pogled činiti kao stvar koja zanima samo računovođe ili odvjetnike. Međutim, relevantan je za svakoga kome je stalo do borbe protiv globalnog siromaštva i nejednakosti. Radi se o načinu na koji poduzeća, posebice multinacionalne korporacije, prebacuju milijarde funti profita između zemalja kako bi smanjile ili čak potpuno izbjele svoje porezne obaveze.

Kod multinacionalnih kompanija, sustav koji se naziva transferne cijene funkcionira kada podružnica matične tvrtke prodaje nešto drugoj podružnici u drugoj zemlji. To može biti bilo što, od nuklearnih reaktora do kukuruznih pahuljica. Također se može odnositi na prodaju usluga upravljanja i osiguranja. Sve dok podružnice iste multinacionalne kompanije jedna drugoj naplaćuju poštenu tržišnu cijenu koja je u regulatornim krugovima poznata kao cijena „dohvata ruke”, takve su transakcije savršeno legalne.

U čemu je problem?

U praksi, transferne cijene znače da podružnica tvrtke može naplatiti znatno sniženu ili prenapuhanu stopu za robu i usluge drugoj podružnici negdje drugdje kako bi smanjila svoju poreznu obvezu. Dakle, roba se izvozi i prodaje sestrinskoj tvrtki po niskim cijenama iz zemlje u kojoj je proizvedena, a to održava nisku zaradu - što znači da je porez koji se plaća u toj zemlji također nizak.

Tvrtka koja ih kupuje zatim ih dalje prodaje po njihovoj stvarnoj tržišnoj vrijednosti iz zemlje u kojoj je porezna stopa mnogo niža. Ova praksa obično nije moguća ako postoji konkurentski proizvod za usporedbu cijena - npr. kukuruzne pahuljice koje proizvodi drugi proizvođač - ali često djeluje kada tvrtka ima jedinstveni proizvod, npr. vlastiti zaštitni znak, kojemu je poreznim tijelima teže dati nezavisnu vrijednost. U nekim drugim slučajevima tvrtke mogu tvrditi da je izvorni proizvod na neki način imao dodanu vrijednost u drugoj zemlji s nižim porezima.

U mnogim situacijama roba iz bogatih zemalja prodaje se zemljama u razvoju po jako napuhanim cijenama kako bi se tvrtki koja je kupac omogućilo da prebaci velike količine novca u inozemstvo, dok u isto vrijeme smanjuje svoj porezni račun kod kuće.

OECD je uveo globalne porezne reforme kako bi riješio problem zloupotrebe transfernih cijena pod nazivom BEPS proces. Međutim, mnogi aktivisti su zabrinuti da to ne ide dovoljno daleko i da zemlje u razvoju nisu bile uključene u pisanje pravila.

Budući da se 60 posto svjetske trgovine sada odvija unutar, a ne između multinacionalnih kompanija, Raymond Baker, poslovni čovjek i pisac ovu je praksu nazvao „najružnijim poglavljem u globalnoj ekonomskoj povijesti od ropstva”.

Pogledajte ovaj video, Transferne cijene i porezne oaze, s Akademije Khan da biste saznali više o tome kako funkcioniraju transferne cijene www.youtube.com/watch?v=TLsYwkWCizA

AKTIVNOST 7: TKO IMA MOĆ?

Cilj učenja: Upoznati učenike/studente s neravnotežama snaga vezanih uz poreznu politiku.

Materijali: flipchart, A4 fotokopije „karte dobiti od banana”

Trajanje: 60 minuta

1. Podijelite skupinu u dvije i jednoj polovici razreda dajte karticu s ulogom Acme Brick Company, a drugoj polovici karticu s ulogom Vlade. Obavijestite skupine da se trebaju pripremiti za međusobni sastanak kako bi dogovorili iznos poreza koji će ACME platiti vladi Tambije.
2. Svaka skupina trebala bi određeno vrijeme provesti raspravljajući o svojim ulogama, dogovoriti stav i zatim imenovati glasnogovornika iz svake male skupine da brani njihov stav. Potaknite svaku skupinu da zamisli koji bi argumenti mogli biti za njihove uloge.
3. Dvije strane tada dobivaju priliku da jedna drugoj iznesu svoja stajališta na sastanku. Glasnogovornici vlade Tambije počet će objašnjavanjem koliko poreza očekuju da će platiti tvrtka Acme Brick Company i na što planiraju potrošiti novac. Acme Brick Company će zatim objasniti koliko poreza očekuje platiti i zašto je njihova brojka niža od vladine brojke. Što će Vlada morati žrtvovati ako ne dobije onoliko poreza koliko je očekivala?
4. Kako biste pridonijeli razvoju ili zaključivanju rasprave, pročitajte neke od činjenica i statistike sa stranice „Osnovne činjenice o pravednom oporezivanju”.

Razmotrite:

Tko je imao veću moć u tom odnosu – korporacija ili Vlada?

Što mislite koliko bi se razlikovao pregovarački proces između korporacije i razvijene zemlje?

KARTICE ULOGA:

Acme Brick Company (ABC)

Vi ste najveća tvrtka za proizvodnju opeke na svijetu - proizvodite 60 % svjetske opeke. Otvorili ste tvornicu u izmišljenoj zemlji u razvoju koja se zove Tambija. Nacionalna valuta u Tambiji je euro.

Nakon oduzimanja troškova proizvodnje (plaće i sirovine), vrijednost opeke koju ste proizveli u svojoj tvornici i prodali ove godine bila je 2 milijarde eura. Porez na dobit u Tambiji iznosi 25% - po toj biste stopi na kraju platili 500 milijuna eura. Kako biste maksimizirali profit, želite smanjiti svoj porezni račun što je više moguće.

U nastavku su navedeni neki argumenti koje možete upotrijebiti da smanjite svoj porezni račun:

Morali smo kupiti računala od naše matične tvrtke kako bismo pratili našu prodaju/narudžbe / račune itd. Svaka tvrtka ovih dana treba računala. Tržišna cijena za računala koja ste uvezli bila bi 50 milijuna eura. Ali prema računima koje podnosite, platili ste 500 milijuna eura svojoj matičnoj tvrtki za računala.

ACME Brick Company je najprestižnija robna marka u industriji opeke - ljudi vjeruju našim ciglama - naša tvornica u Tambiji morala je platiti za pravo korištenja robne marke. Naziv robne marke ACME u vlasništvu je podružnice ACME Bricksa koja je registrirana u Grenlandu. Naplatili su vam 500 milijuna eura za pravo tiskanja „ACME” na vaše cigle.

Morali smo dovesti konzultante iz naše matične tvrtke da nam pomognu u osmišljavanju proizvodnih i marketinških strategija kako bismo mogli maksimalno povećati profit. Konzultantske naknade naplaćuju se drugoj podružnici ACME Bricksa sa sjedištem na Antarktici. Tržišna vrijednost pruženih usluga bila bi 50 milijuna eura, ali je Acme Bricks Antarctica Ltd. naplatio 500 milijuna eura.

ABC Tambia također je dao donaciju od 25 milijuna eura za izgradnju bolnice Acme u ruralnom području zemlje. Ova donacija uračunava se u vaš porezni račun.

Vlada Tambije

Tambija je nedavno pozdravila ulaganje tvrtke Acme Brick Company, koja je izgradila najveću tvornicu opeke na tlu Tambije. Službenici koji rade u poreznom uredu pogledali su račune ABC Tambije i vidjeli da je tvrtka zaradila 2 milijarde eura u prošloj godini. Porez na dobit u Tambiji iznosi 25 % - to znači da bi ABC Tambija trebala platiti 500 milijuna eura poreza za ovu godinu. Kao vlada Tambije morate odlučiti što možete učiniti s tim novcem. Pred vama je i reizbor sljedeće godine.

100 milijuna eura za deset novih javnih bolnica

Bolnice bi sadržavale najsuvremeniju medicinsku opremu i drastično poboljšale zdravstvenu skrb u Tambiji. Novac bi također pokrio mrežu ruralnih klinika za pružanje primarnog liječenja.

100 milijuna eura za zapošljavanje 10.000 novih javnih službenika

Javna služba u Tambiji ima značajan manjak osoblja. U sljedećih pet godina, ovaj novac bi vam omogućio da zaposlite 10.000 novih učitelja, medicinskih sestara, policajaca, vozača autobusa i vlakova, itd.

50 milijuna eura za veliki sustav navodnjavanja

Tambija je vrlo suha zemlja - rijetko pada kiša, a velik dio zemlje zbog toga je siromašno poljoprivredno zemljište. Stručnjaci koji rade za vladu izradili su trogodišnji program navodnjavanja koji bi poboljšao produktivnost tambijske poljoprivrede za 50 milijuna eura svake godine, ali potrebno im je početno ulaganje od 50 milijuna eura da pokrenu projekt.

50 milijuna eura za mrežu lake željeznice

Glavni grad Tambije stalno je zakrčen prometom, a zagađenje je velika prijetnja javnom zdravlju. Željeznička mreža Fight omogućila bi vam da središte grada pretvorite u pješачku zonu i riješite se oblaka smoga.

100 milijuna eura za program javnih radova

Shema javnih radova omogućila bi Tambiji da se uhvati u koštac s nezaposlenošću, a istodobno bi poboljšala infrastrukturu, uključujući ceste, mostove i tunele.

AKTIVNOST 8:

4P POREZNA SLAGALICA

Cilj učenja: Potaknuti učenike/studente na razmišljanje o ciljevima porezne politike.

Materijali: fotokopije „4P dodatne informacije” i „4P podmetač”, olovke za svakog učenika

Trajanje: 60 minuta

Medijski izvori: <https://www.youtube.com/watch?v=HoSUuxbD9k8>

1. Predstavite svojim učenicima/studentima koncept četiri porezna „P”. Možda ćete kao uvod htjeti reproducirati kratki video isječak koji je pripremila Mreža za pravedno oporezivanje (Tax Justice Network).

Aktivnost:

1. Podijelite razred u skupine od 4 osobe. Dopustite skupinama da imenuju predstavnika i odaberu ime skupine.
2. Dodijelite svakom članu skupine po jedan „P” pojam. 4P su: prihod, preraspodjela, ponovno određivanje cijene i predstavljanje (Revenue, Redistribution, Repricing and Representation).
3. Svaki član tima treba pročitati svoj „P” pojam i upoznati se sa značenjem svojeg „P”.
4. Kao skupina, oni će raspravljati i ispričati kako oni razumiju pojam „P” koji im je zadan i razmisliti postoje li dodatne informacije koje bi željeli pronaći. Ako je moguće, tijekom nastave se može provesti istraživanje putem interneta.
5. Učenici/studenti se vraćaju svojim izvornim skupinama i dijele informacije koje su naučili o svojim pojedinačnim P.
6. Trebaju održati kratku prezentaciju svojoj skupini. Članovi skupine trebali bi postavljati pitanja kako bi pomogli u pojašnjenju.
7. Učenici/studenti dovršavaju vježbu na podmetaču kako bi ispunili svoj P segment.
8. Timovi ispunjavaju radni list tabličnog kviza kako bi provjerili svoje znanje o 4P i opće poznavanje hrvatskog oporezivanja.

KVIZ PITANJA I ODGOVORI

1. Za naplatu poreza u Hrvatskoj nadležna je Porezna uprava. Točno ili netočno?

Odgovor - Točno.

2. Koliko je poreza i pristojbi Porezna uprava naplatila u 2021. godini?
25,3 milijarde kuna; 57,0 milijardi kuna; 83,7 milijardi kuna; ili 431 milijardu kuna.

Odgovor – 83.7 milijardi kuna.

3. Kako se zove porez koji se naplaćuje na robu i usluge i uključen je u cijenu mnogih svakodnevnih kupnji? BDP, PDV, OECD ili CIT?

Odgovor - PDV.

4. Vlade koriste poreze kako bi potaknule/obeshrabrile određena ponašanja potrošača. Koji od sljedećih naziva opisuje ova tvrdnja? Prihod, preraspodjela, predstavljanje, ponovno određivanje cijena.

Odgovor - ponovno određivanje cijena.

5. Porez koji se plaća na darove i nasljedstva (novac ili imovinu) poznat je kao: Porez na kapitalnu dobit; lokalni porez na imovinu; porez na nasljedstvo i darove.

Odgovor – porez na nasljedstvo i darove.

6. Vlade bi trebale biti odgovorne svojim građanima koji plaćaju porez. Je li ovo poznato kao? Prihod, preraspodjela, predstavljanje, ponovno određivanje cijena.

Odgovor - predstavljanje.

7. Izravni porez je onaj koji se naplaćuje na dohodak koji se troši. Točno ili netočno?

Odgovor - netočno.

8. Koja je najviša stopa poreza na dobit koju trgovačka društva plaćaju u Hrvatskoj? 10 %, 12.5 %, 17.3 %, 18 %, ili 25 %.

Odgovor - 18 %

9. Sustav oporezivanja u kojem oni koji zarađuju veće prihode plaćaju veće poreze poznat je kao progresivni ili regresivni porez?

Odgovor – Progresivni porez.

10. Koji porez čini najveći udio u poreznim prihodima prikupljenim u 2021. godini? Porez na dohodak, porez na dobit poduzeća, PDV ili porez na imovinu?

Odgovor – PDV.

Dodatne informacije za 4P

Prihod

Velika većina trenutnih prihoda dolazi od oporezivanja kao što su porez na dohodak, univerzalna društvena naknada, PDV, porez na dobit, trošarine, carine itd...

Vlade koriste porezne prihode za financiranje osnovnih javnih usluga uključujući socijalnu zaštitu, obrazovanje, zdravstvo, javni prijevoz, obranu, pravni sustav itd. ...

Preraspodjela

Vlade koriste poreze kako bi osigurale ravnomjerniju raspodjelu bogatstva unutar gospodarstva. Preraspodjela bogatstva u gospodarstvu može se odvijati kao prijenos bogatstva od bogatih prema siromašnima, tj. prikupljanje poreza na dohodak od osoba s visokim dohotkom kako bi se isplatila naknada nezaposlenima.

Progresivni porez je onaj kod kojeg se porezna stopa povećava s povećanjem dohotka. Može se reći da je ovaj sustav oporezivanja u kojem oni koji zarađuju veće prihode te plaćaju više poreze, pošteniji i pravedniji.

Ponovno određivanje cijena

Vlade mogu koristiti poreze kako bi potaknule ili obeshrabrile određena ponašanja potrošača.

Na primjer, niže razine oporezivanja mogu pomoći u povećanju potrošnje i otvaranju radnih mjesta. Nedavni primjer toga bilo je smanjenje stope PDV-a (s 13,5 % na 9 %) za hotele, restorane i druga poduzeća u ugostiteljskom sektoru kako bi se povećala potrošnja u turističkoj industriji.

Povećanje poreza na cigarete, proizvode s visokim udjelom šećera i plastične vrećice moglo bi smanjiti njihovu potrošnju.

Predstavljanje

Četvrto P označava predstavljanje, što znači da su građani i drugi subjekti dužni plaćati porez samo ako im porezno tijelo, poput vlade, omogući politički glas putem izabраниh predstavnika.

Ova teza seže u vrijeme prije američke revolucije. U to vrijeme antibritanski slogan „Oporezivanje bez reprezentacije je tiranija” odražavao je ogorčenost američkih kolonista što ih je oporezivao britanski parlament u koji nisu birali predstavnike.

Neki bi tvrdili da se oporezivanje bez predstavljanja događa danas. Globalna porezna pravila razvijena su bez doprinosa siromašnih zemalja što ih po definiciji čini nereprezentativnima. To se čini osobito nepravednim jer su te zemlje u razvoju najgore pogođene izbjegavanjem plaćanja poreza, a imaju najmanje financijske otpornosti da se s time nose.

4P podmetač

učeník 1

učeník 2

skupni zaključak

učeník 3

učeník 4

AKTIVNOST 9:

OPOREZIVANJE I NEJEDNAKOST (matematika)

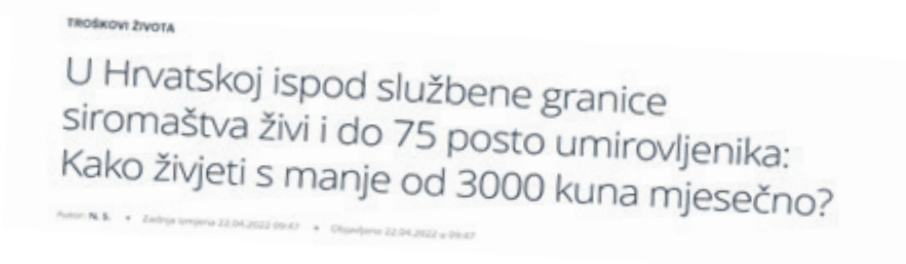
Cilj učenja: Upoznati učenike/studente s poreznim sustavom u njihovoj zemlji.

Trajanje: aktivnost 1: 30 minuta, aktivnost 2: 2 sata

Materijali: ispis aktivnosti ispod, kalkulator, papir i olovka za svakog učenika

AKTIVNOST 1:

Golema nejednakost u Hrvatskoj: Jedan posto najbogatijih Hrvata drži čak četvrtinu sve štednje u bankama

"JEDNOG DANA ŽIVOT ĆE BITI LIJEP" Djeca u Hrvatskoj među najsiromašnijima u EU, a romska djeca najsiromašnija od siromašnih!

1. Pogledajte naslove s hrvatskih portala. Mislite li da u Hrvatskoj živimo u ravnopravnom društvu? Objasnite svoje razmišljanje.
2. Jedan od matematičkih načina mjerenja nejednakosti prihoda (odnosno kada postoji veliki jaz između najbogatijih i najsiromašnijih) je korištenje broja koji se zove Ginijev koeficijent. Ginijev koeficijent je broj između 0 i 100, gdje 0 odgovara savršenoj jednakosti (gdje svi imaju isti prihod), a 100 odgovara savršenoj nejednakosti (gdje jedna osoba ima sav prihod – a svi ostali u zemlji nemaju prihod). Tablice pored pokazuje Ginijev koeficijent za Hrvatsku za svaku godinu. Pogledajte tablicu i odgovorite na pitanja koja slijede.

Godina	Ginijev koeficijent
2010	31.6
2011	31.2
2012	30.9
2013	30.9
2014	30.2
2015	30.4
2016	29.8
2017	29.9
2018	29.7
2019	29.2
2020	28.3

- I) Koji je srednji (prosječni) Ginijev koeficijent u razdoblju od 2010. do 2020.? Kako biste to protumačili? Je li Hrvatska ravnopravno društvo? Objasnite svoje razmišljanje.
- II) Nacrtajte odgovarajući grafikon za prikaz podataka.
- III) Kakav je ukupni trend koji vidite u tablici i grafikonu?
- IV) Možete li se sjetiti mogućih razloga za trend na grafikonu?

3. Donje tablice prikazuju zemlje s najvišim Ginijevim koeficijentom i zemlje s najnižim. Pogledajte tablice i ispunite donje podatke

Rang	Država	Vrijednost
1	Južna Afrika	63.40
2	Namibija	61.00
3	Bocvana	60.50
4	Surinam	57.60
5	Zambija	57.10
6	Središnja Afrička Republika	56.20
7	Lesoto	54.20
8	Belize	53.30
9	Svaziland	51.50
10	Brazil	51.30

Država	Vrijednost
Moldavija	27.00
Finska	26.80
Norveška	26.80
Bjelorusija	26.70
Kazakhstan	26.50
Slovačka Republika	26.10
Češka Republika	25.90
Slovenija	25.70
Island	25.60
Ukrajina	25.50

Popuni praznine:

Južna Afrika ima Ginijev koeficijent od _____

To znači da _____

Ukrajina ima Ginijev koeficijent od _____

To znači da _____

2. AKTIVNOST: DOMAĆA ZADAĆA/PRETHODNA AKTIVNOST

- i. Istražite kako funkcionira porezni sustav u vašoj zemlji i zapišite što ste otkrili
- ii. Na temelju onoga što ste otkrili, mislite li da imamo sustav koji prikuplja porez na način da bogati plaćaju više od manje bogatih? Objasni svoj odgovor.
- iii. Usporedite dva obiteljska proračuna za jednu godinu.

DIO 1: PRIHODI

Sve 4 obitelji su bračni parovi s dvoje djece i jednim roditeljem koji radi.

1. Ispunite sljedeće podatke u donjoj tablici:

- Godišnja plaća obitelji A iznosi 100.000 kn
- Godišnja plaća obitelji B iznosi 225.000 kn
- Godišnja plaća obitelji B iznosi 800.000 kn
- Godišnja plaća obitelji D iznosi 1.000.000 kn
- Obvezni doprinosi za mirovinsko osiguranje iznose 20 % bruto plaće, s najvećim mjesečnim iznosom od 11.017,20 kn, a godišnjim maksimalnim iznosom od 132.206,40 kn.
- Osobni neoporezivi mjesečni dohodak u Hrvatskoj iznosi 4.000 kn/mj
- Porezni odbitak za 2 djece iznosi 4.250 kn mjesečno
- Prirez na dohodak iznosi 18 % u Zagrebu
- Obvezni socijalni doprinosi za zdravstveno osiguranje iznose 16,5 % bruto plaće

2. Izračunajte podatke koji nedostaju u tablici na sljedećoj stranici.

Dohodak i porez	Obitelj A (ukupno godišnje)	Obitelj B (ukupno godišnje)	Obitelj C (ukupno godišnje)	Obitelj D (ukupno godišnje)
Godišnja bruto plaća	100.000 kn			1.000.000 kn
Socijalni doprinosi u mirovinski fond (20% bruto plaće, najviše do 132.206,40 kn)	$100.000 \times 20\% = 100.000 \times 0,2 = 20.000$ kn			
Dohodak isplaćen za socijalne doprinose	20.000 kn		132.206 kn	
Neoporezivi prihod	$4.000 \times 12 = 48.000$ kn			$4.000 \times 12 = 48.000$ kn
Porezne olakšice za djecu	$4.250 \times 12 = 51.000$ kn			
Oporezivi dohodak	$100.000 - 20.000 - 48.000 - 51.000 \leq 0$			
Porez na dohodak: Porez pri standardnoj stopi od 20 % prihoda	$0 \times 0,20 = 0$			
Standardna granična točka	360.000 kn	360.000 kn	360.000 kn	360.000 kn
Porez na dohodak: Porez pri višoj stopi od 30 %	= 0 kn			
Ukupni porez na dohodak:	= 0 kn			
Prirez na dohodak (gradski prirez porezu na dohodak)	$0 \times 0,18 = 0$ kn			
Ukupni porez na dohodak (porez na dohodak + gradski prirez)	= 0 kn			
Doprinosi za zdravstveno osiguranje (16,5 % bruto plaće)	16.000 kn	37.125 kn	132.000 kn	165.000 kn

3. Napišite zbroj godišnjih socijalnih doprinosa i poreza na dohodak kao postotak ukupnog dohotka za obitelji A, B, C i D.

4. Koliki je postotak svojih prihoda svaka obitelj uplaćivala u mirovinski sustav?

DIO 2: TROŠKOVI

U ovom dijelu usporedit ćemo mjesečne troškove obitelji A s godišnjim prihodom od 100.000,00 kn i obitelji C s godišnjim prihodom od 800.000,00 kn.

1. Ispunite tablicu sljedećim podacima:

- Obitelj A štedi 0 kn mjesečno
- Obitelj C štedi 19.000 kn mjesečno
- Obitelj A plaća 3.000 kn mjesečno stanarine
- Obitelj C plaća 10.600 kn mjesečno na ime hipoteke
- Obitelj A plaća 300 kn, a Obitelj C 350 kn mjesečno za struju i grijanje
- Obitelj A plaća 300 kn mjesečno za telefon i internet
- Obitelj C plaća 650 kn mjesečno za telefon i internet
- Obitelj A ove godine nije išla na ljetovanje
- Obitelj C otišla je na ljetovanje u Hrvatsku po cijeni od 20.000 kn
- Izdaci za dječje udžbenike i odjeću su kao u tablici

2. Ispunite tablicu i izračunajte stanje na kraju godine.

Troškovi	Obitelj A	Obitelj C
Troškovi kućanstva		
Hipoteka/najam		
Električna energija i grijanje		
Telefon i Internet		
Hrana	17.000 kn	120.000 kn
Godišnji odmori		
Djeca		
Udžbenici	2.000 kn	14.000 kn
Odjeća	1.280 kn	13.500 kn
Ukupni rashodi		
Saldo (neto prihod nakon poreza – ukupni rashod)		

DIO 3: PDV

Neka dobra i usluge koje kupujemo imaju dodani porez (porez na dodanu vrijednost - PDV). Za različite proizvode postoje različite stope PDV-a:

- 13 % električna energija i grijanje
- 13 % hrana
- 5 % za školske knjige
- 25 % odjeća
- 13 % za godišnji odmor
- 25 % telefon i Internet

1. Za svaku stavku rashoda iz zadnjeg odjeljka izračunajte udio iznosa PDV-a. Prvi je napravljen kao primjer.

	Obitelj A	Obitelj C
električna energija i grijanje pri stopi od 13 %	$3.600 = (100 + 13 \%)$ $3.600 = 113 \%$ $3.600 / 113 = 1 \%$ $31,86 \text{ kn} = 1 \%$ $1 \% \times 13 = 13 \%$ $31,86 \times 13 = 414,16 \text{ kn}$	$4,200 / 113$ $37,17 = 1\%$ $1 \% \times 13 = 13 \%$ $37,17 \times 13 = 483,21 \text{ kn}$
telefon i internet pri stopi od 25 %		
hrana pri stopi od 13 %		
godišnji odmor pri stopi od 13 %		
školske knjige pri stopi od 5 %		
odjeća pri stopi od 25%		
UKUPNO plaćen PDV		

2. Napišite zbroj svih plaćenih poreza (porez na dohodak, prirez na dohodak, PDV) i svih socijalnih doprinosa (mirovinsko i zdravstveno) obitelji A i obitelji C kao postotak ukupnog prihoda.

3. Na temelju onoga što ste pronašli u gornjoj aktivnosti, mislite li da je hrvatski porezni sustav pravedan porezni sustav? Objasni svoj odgovor.

AKTIVNOST 10:

KVIZ O PRAVEDNOM OPOREZIVANJU

Cilj učenja: Učenici/studenti su upoznati s konceptima utaje i izbjegavanja poreza i razumiju društvene posljedice nepravednih poreznih praksi na globalnoj razini

Trajanje: 45 - 60 minuta

Materijali: računalo za gledanje video isječka, internetski pristup za čitanje „Stanje pravednog oporezivanja 2021. - priopćenje za javnost”, papir i olovke za svakog učenika, ispisi kviza i pitanja za razmišljanje

Medijski izvor: Video Tax Justice Network: „483 milijarde dolara: vrh sante leda?” ovdje: https://www.youtube.com/watch?v=5v_5lsPEwBI

1. Ako je prikladno, na početku aktivnosti možete pogledati Tax Justice Network video sa sažetkom.
2. Neka učenici/studenti pročitaju „Stanje pravednog oporezivanja 2021. - priopćenje za javnost”, koje se može pronaći ovdje: <https://taxjustice.net/2021/11/16/losses-to-oecd-tax-havens-could-vaccinate-global-population-three-times-over-study-reveals/>
3. Neka učenici/studenti ispune donji kviz o pravednom oporezivanju i pitanja za razmišljanje na kraju.

Kviz o pravednom oporezivanju!

1. Prema Izvješću, koliko se novca globalno gubi zbog porezne zloupotrebe?
2. Zbog globalne zloupotrebe poreza zemlje s nižim dohotkom godišnje gube porezne prihode ekvivalentne _____ % svojih proračuna za javno zdravstvo.
3. Zemlje s visokim prihodima gube porezne prihode u iznosu od _____ % svojih proračuna za javno zdravstvo.
4. Države članice OECD-a odgovorne su za _____ % poreznih gubitaka zbog globalne porezne zloupotrebe.
5. Zemlja koja je najveći krivac kada je riječ o globalnoj zloupotrebi poreza, prema Izvješću je _____ koja je odgovorna za _____ % svjetskog poreznog gubitka.
6. „UK paukova mreža” odnosi se na _____.
7. „Osovina izbjegavanja plaćanja poreza” odnosi se na _____ koji su zajedno odgovorni za _____ % globalnih poreznih gubitaka.
8. „Osovina izbjegavanja plaćanja poreza” odgovorna je za porezne gubitke jednake _____ godišnje, što je ekvivalentno _____ puta iznosu koji je globalno potrošen na zaštitne maske za lice 2020. i 2021.
9. Koliko je država članica OECD-a na EU poreznoj crnoj listi?
10. Koliko je zemalja i teritorija koji čine „osovinu izbjegavanja plaćanja poreza” na crnoj listi EU poreznih oaza?
11. Zemlje koje se nalaze na crnoj listi EU poreznih oaza odgovorne su za _____ % globalne porezne zloupotrebe, prema Izvješću.
12. Ukupni porezni gubitak koji je Hrvatska nanijela drugim državama omogućavajući globalne porezne zloupotrebe je _____.
13. Ukupni porezni gubitak koji je SAD nanio drugim zemljama omogućavanjem globalne porezne zloupotrebe je _____.

14. Ukupni porezni gubitak koji je Nigerija nanijela drugim zemljama omogućavajući globalnu poreznu zloupotrebu je _____.
15. Godišnje Hrvatska gubi \$USD_____ zbog inozemne utaje poreza.
16. Godišnje Hrvatska gubi \$USD _____ zbog zloupotrebe poreza na dobit.
17. Godišnje Nigerija gubi \$USD _____ zbog inozemne utaje poreza.
18. Godišnje Nigerija gubi \$USD _____ zbog zloupotrebe poreza na dobit.
19. Za svaki 1 dolar koji su zemlje OECD-a obećale programu cjepiva COVAX, koštale su ostatak svijeta ___ izgubljenog poreza zbog globalne zloupotrebe poreza.
20. Osim poziva na veću ulogu UN-a, Tax Justice Network poziva vlade da uvedu porez na _____ i porez na _____.

Daljnja pitanja za razmišljanje:

- Koje biste promjene napravili u ovom sustavu?
- Od koga bi naše društvo trebalo tražiti da doprinese više poreza u kriznim vremenima, kao što je vrijeme epidemije uzrokovane koronavirusom?
- Koje bi javne usluge trebali financirati porezi?
- U hrvatskom društvu, na koga najviše utječu rezovi javnih usluga?
- Mislite li da bismo u krizi trebali svoje poreze usmjeravati na financiranje ljudi koji ne mogu ići na posao, kako bismo zaštitili javno zdravlje ili bismo trebali koristiti javna sredstva za spašavanje korporacija?
- Treba li porez plaćati tamo gdje se odvija gospodarska aktivnost?
- Što mislite na koga trenutni globalni porezni sustav najviše utječe?

Kviz o pravednom oporezivanju! | odgovori

1. Prema Izvješću, koliko se novca globalno gubi zbog porezne zloupotrebe?
O: 483 milijarde dolara
2. Zbog globalne zloupotrebe poreza zemlje s nižim dohotkom godišnje gube porezne prihode ekvivalentne _____ % svojih proračuna za javno zdravstvo.
O: 48 %
3. Zemlje s visokim prihodima gube porezne prihode u iznosu od _____ % svojih proračuna za javno zdravstvo.
O: 9,7 %
4. Države članice OECD-a odgovorne su za _____ % poreznih gubitaka zbog globalne porezne zloupotrebe.
O: 78 %
5. Zemlja koja je najveći krivac kada je riječ o globalnoj zloupotreb poreza, prema Izvješću je _____ koja je odgovorna za _____ % svjetskog poreznog gubitka.
O: Ujedinjeno Kraljevstvo, 39 %
6. „UK paukova mreža” odnosi se na _____.
O: mrežu britanskih prekomorskih teritorija i londonskog Cityja.
7. „Osovina izbjegavanja plaćanja poreza” odnosi se na _____ koji su zajedno odgovorni za _____ % globalnih poreznih gubitaka.
O: prekomorski teritoriji UK, UK, Nizozemska, Luksemburg i Švicarska, 55 %
8. „Osovina izbjegavanja plaćanja poreza” odgovorna je za porezne gubitke jednake _____ godišnje, što je ekvivalentno _____ puta iznosu koji je globalno potrošen na zaštitne maske za lice 2020. i 2021.
O: 268 milijardi dolara, 18 puta
9. Koliko je država članica OECD-a na EU poreznoj crnoj listi?
O: 0
10. Koliko je zemalja i teritorija koji čine „osovinu izbjegavanja plaćanja poreza” na crnoj listi EU poreznih oaza?
O: 0

11. Zemlje koje se nalaze na crnoj listi EU poreznih oaza odgovorne su za _____ % globalne porezne zloupotrebe, prema Izvješću.
O: 1,1 %
12. Ukupni porezni gubitak koji je Hrvatska nanijela drugim državama omogućavajući globalne porezne zloupotrebe je _____.
O: 16,05 milijuna dolara
13. Ukupni porezni gubitak koji je SAD nanio drugim zemljama omogućavanjem globalne porezne zloupotrebe je _____.
O: 19,9 milijardi dolara
14. Ukupni porezni gubitak koji je Nigerija nanijela drugim zemljama omogućavajući globalnu poreznu zloupotrebu je _____.
O: 0 dolara
15. Godišnje Hrvatska gubi \$USD _____ zbog inozemne utaje poreza.
O: 20.020.000 dolara
16. Godišnje Hrvatska gubi \$USD _____ zbog zloupotrebe poreza na dobit.
O: 163.800.000 dolara
17. Godišnje Nigerija gubi \$USD _____ zbog inozemne utaje poreza.
O: 250.040.000 dolara
18. Godišnje Nigerija gubi \$USD _____ zbog zloupotrebe poreza na dobit.
O: 1.770.000.000 dolara
19. Za svaki 1 dolar koji su zemlje OECD-a obećale programu cjepiva COVAX, koštale su ostatak svijeta ____ izgubljenog poreza zbog globalne zloupotrebe poreza.
O: 43 dolara
20. Osim poziva na veću ulogu UN-a, Tax Justice Network poziva vlade da uvedu porez na _____ i porez na _____.
O: višak profita, bogatstvo